

## **TURIZMO PASLAUGŲ EKOLOGINIS ŽENKLINIMAS – TAI JUDĖJIMAS LINK DARNIOS PLĖTROS PRINCIPŲ TAIKYMO TURIZMO VERSLE**

Europos Savanoriškos Inicijavos Darniai Plėtrai Turizme (Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism, VISIT) organizacijos pasiūlymu 2000 – 2001 metais buvo sukurtas parodomasis projektas, kaip turizmo paslaugų ekologinis –ženklimas gali būti panaudojamas turizmo paslaugų rinkoje. Šis projektas buvo finansuojamas Europos Komisijos iš programos „Gyvenimo Aplinka“ („LIFE ENVIRONMENT“).

Šio projekto tikslai:

1. Kelionių organizatoriai turi nuolat siekti judėjimo link darnios plėtros paslaugų teikimo.
2. Ekologinio – ženklavimo Kompetentingos institucijos turi nuolatos stiprinti ekologinius reikalavimus turizmo paslaugoms, kaip potencialią galimybę judėti link tvarios plėtros turizmo paslaugų teikimo rinkoje.
3. Turistai naudodamiesi ekologiniu – ženklu paženklintomis turizmo paslaugomis prisidėtų prie darnios plėtros aplinkos apsaugos srityje.
4. Turizmo tarybos, turizmo informaciniai leidiniai, turizmo agentūros bendradarbiaudamos su VISIT ekologinio – ženklavimo programa, kaip prioritetus, turi išskirti aplinkai palankių gaminių ir paslaugų panaudojimą bei kuo palankesnę turistų sąlytį su aplinka.
5. Turizmo paslaugų teikėjai, kaip ir politikai, turi pripažinti ir remti potencialų turizmo paslaugų ekologinio – ženklavimo harmonizavimą ir stiprinimą papildomais įstatymais.
6. Visi profesionalai susiję su turizmo paslaugų teikimu turi vystyti, gerinti, ir skatinti ekologinio – ženklo taikymą turizmo paslaugų rinkoje kaip „geriausią pasirinkimą“ ir rengti ataskaitas apie progresą, judant link darnios plėtros turizmo paslaugų teikimo.

### **1. EUROPA - PASAULIO TURIZMO VEIKLOS LYDERĖ**

50 % tarptautinės turizmo veiklos tenka Europai. Jos jūrų pakrantės, kalnai, plažai, ežerai, miestai ir miesteliai yra dažniausiai lankomos vietos pasaulyje. Europa siūlo šimtus tūkstančių uždaroje ar atviroje erdvėje sporto ir kitų laisvalaikio galimybių ir begalę vasaros ir žiemos turizmo galimybių. Turizmo ir kelionių verslas yra viena iš labiausių besivystančių veiklos sričių ir tikimasi kad sekanti dešimtmetį ji dar padvigubės.

Europa savo turizmo šaknis įžvelgia apie prieš du šimtmečius atsiradusiose labai turtingų ar vidutinės klasės piliečių kelionėse po Italijos, Prancūzijos, Vokietijos didžiūnų piliis ir gydyklas ar Rusijos imperijos platybes. Šiandieną Europa didžiūosi labai turtingos įvairovės deriniais, tai – kultūrų, kalbų, kraštovaizdžių, laukinės gamtos, klimato zonų, žmonių ir bendruomenių gyvenimo

būdo skirtingumais, drauge aukštu pragyvenimo lygiu, puikia infrastruktūra ir gerai išvystytais laisvalaikio praleidimo galimybėmis.

Nuolat didėja susidomėjimas lankomų šalių kultūra, paveldu ir gamta, kartu didėja ir susidomėjimas lankomų šalių piliečių palankumas lankytojams. Europoje esama apie pusę milijono vietų, kur gali apsigyventi turistai, suprantama, kad šios turistų lankomos vietovės daro poveikį aplinkai, poveikis priklauso nuo turistų apgyvendinimo vietų įrengimo kokybės. 95 % turizmo paslaugas teikiančių įmonių yra labai mažos ar mažos įmonės, kuriose dirba mažiau nei 50 darbuotojų. Jų veiklą labai riboja gamtinės sąlygos, daugelis tų įmonių yra labai progresyvios ir jų veikla daro minimalų poveikį aplinkai ir dažniausiai turizmo paslaugas teikiančios įmonės tausoja jas supančią aplinką.

Nors greitai besiplečiantis turizmo verslas Europoje, be abejonės, kuria aplinkosauginės problemas, bet lygiagrečiai besivystantys techniniai ir vadybos pasiekimai, sprendžiant aplinkos apsaugos problemas, įgalina sukurti darnios plėtros galimybes turizmo verslo rinkoje. Vienas iš iššūkių yra užtikrinti, kad vartotojams būtų siūloma aplinkai palankūs darnios plėtros principus atitinkantys produktai, įgalinantys vartotojus rinktis „žaliuosius“ produktus. Taigi turizmo sertifikavimo programos gali suvaidinti labai palankų aplinkai vaidmenį. Šios savanoriškai pasirenkamos programos pasižymi dualistiniais aspektais – tai yra tiesioginis aplinkai ir visuomenei palankaus turizmo verslo vystymas ir kartu skatinant nuolatinį turizmo verslo tobulinimą, kuriant atitinkamus standartus šiam verslui.

## **2. EUROPOS SAJUNGOS DARNIOS PLĖTROS DOKUMENTAI TAIKYTINI TURIZMO VERSLUI**

Europos Sąjungos (ES) aplinkosauginė politika užtikrina darnios plėtros principų taikymą turizmo versle, išleidžiamomis direktyvomis, savanoriškai pasirenkamomis priemonėmis, kaip antai, Europos Sąjungos vadybos ir audito sistemos (EMAS) ar eko- ženkle suteikimo produktams (gaminiams ir paslaugoms) sistema ir kitais parengtais dokumentais.

### **1. Natura 2000**

Paskelbtos ES Direktyvos susijusios su gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų išsaugojimo bei dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų išsaugojimo yra esminiai sprendimai, siekiant aplinkosauginių principų įgyvendinimo ir darnios plėtros užtikrinimo. Tai Direktyvos dėl teritorijų, kurios skirtos buveinių rūšių apsaugai, kur vandens būklės priežiūra ir gerinimas yra svarbus jų apsaugos veiksnys įskaitant atitinkamas Natūra 2000 vietas, nustatytas pagal Direktyvas 92/43/EEB ir 79/409/EEB bei Jungtinių Tautų 1992 m. Biologinės įvairovės Konvenciją.

### **2. Vandens Rėminė Darbo direktyva**

Ši Direktyva numatė vandens apsaugą ir kad iki 2015 metų visoje Europoje būtų užtikrinta vandens „gera būklė“ ir darnus vandens panaudojimas visoje Europoje.

### **3. Maudyklų vandens kokybės direktyva**

1976 m. buvo priimta Europos Sąjungos direktyva dėl maudyklų vandens kokybės 76/160/EEC, kurioje pateikiami standartiniai reikalavimai vandeniui skirtam maudimuisi visoje Europos Sąjungoje. Metinė ataskaita apie Maudimuisi skirtą vandenį ir Turistų atlasas pateikė duomenis apie ženklių vandens kokybės pagerėjimą ir apie daugelio žmonių susidomėjimą šiuo rodikliu.

### **4. Strateginis Poveikio Aplinkai Vertinimas (Strategic Environmental Assessment. SEA)**

SEA Direktyva užtikrina, kad poveikis aplinkai būtų vertinamas, sudarant regioninius ir vietinius planus ir programas ir siekiant juos įgyvendinti. Be to, turi būti įvertinamos Europos direktyvos ir nacionaliniai teisiniai aktai, kuriuose atsispindi Tarptautinių Konvencijų reikalavimai, kaip Konvencijos apie biologinę įvairovę ar klimato kaitą ir Kioto Protokolą.

### **5. Turizmo verslo darnios plėtros dokumentai**

2003 m. lapkričio mėnesį buvo paskelbti Europos Sąjungos dokumentai užtikrinantys darnios plėtros principus turizmo versle.

## **3. SAVANORIŠKAI PASIRENKAMOS PRIEMONĖS APLINKOS APSAUGAI PAGERINTI TURIZMO VERSLE**

**1. Europos Sąjungos Aplinkos apsaugos ir audito vadybos sistema (EMAS) (2001 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl organizacijų savanoriško dalyvavimo Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) (EB) Nr. 761/2001)**



EMAS yra sistema, kuri sudaro galimybes verslo institucijai pagerinti aplinkos apsaugą ir verslo galimybes. EMAS vadovaujasi ISO 14001 standarto reikalavimais. EMAS yra savanoriškai pasirenkama aplinkos apsaugos vadybos ir audito sistema.

**2. Europos Sąjungos produktų (gaminų ir paslaugų) grupių ekologinio ženklo „Gėlės“ suteikimo sistema (2000 m. liepos 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) 1980/2000 dėl pakeistos Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo sistemos)**



Pradedant 2003 m. Europos Sąjungos ekologinis ženklas gali būti suteikiamas viešbučių paslaugoms. Europos Komisija 2003 m. balandžio 14 d. paskelbė Komisijos sprendimą 2003/287/EB nustatantį ekologinius kriterijus, taikomus suteikiant Bendrijos ekologinį ženklą turistų apgyvendinimo paslaugoms. 2004 m. gruodžio 21 d. ES „Gėlė“ jau buvo suteikta 20 viešbučių. Danijos, Nyderlandų karalystėse buvo po 5 viešbučius, Austrijoje buvo 3 viešbučiai, Vokietijos Federacinėje Respublikoje ir Norvegijoje – po 2 viešbučius, Portugalijoje, Graikijoje ir Italijoje buvo po 1 viešbutį, kuriems buvo suteiktas „Gėlės“ ekologinis ženklas. Visiems šiems viešbučiams „Gėlės“ ženklas suteiktas iki 2008 metų.

#### **4. DARNAUS VYSTYMO SI KONCEPCIJA**

Darnaus vystymosi koncepcija apima politinę, ekonominę ir socialinę strategijas, nors ekonomika yra ribojama natūralios gamtos galimybių. Kaip rodo, pavyzdžiui, industrializacijos pradžia, kai pramonė naudojo labai daug medienos energijos gavimui, kad net iškilo pavojus miškų išnaikinimui, ypač Europoje. Tuo laiku buvo sukurta darnios miškų sodinimo ir pjovimo plėtros koncepcija. 1975 m. Romos Klubas paskelbė savo reikšmingą pranešimą „Augimo ribos“, kuriame atskleidė, kad šaltiniai, nuo kurių pirmiausia priklauso mūsų pramonės ekonomika, kaip antai, nafta, dujos ar akmens anglis išseks jau 21 amžiuje. 1987 m. Brundtlando pranešimas „Mūsų visų ateitis“ Pasaulio Komisijai apie Aplinką ir Vystymą, šiame pranešime pirmą kartą buvo panaudotas terminas „darni plėtra“ globaliniu aspektu, kaip „plėtra, kuri atitinka dabartinės kartos poreikius, be jokių kompromisų ateities kartų galimybėms tenkinti jų poreikius“.

Pasaulio aukšto lygio atstovų susitikimuose Rio de Žaneire 1992 m. ir Johanesburge 2002 m. buvo parengti veikslių planai, siekiant įgyvendinti darnios plėtros koncepciją globaliu ir lokaliu lygmeniu (Darbotvarkė 21). Darni plėtra turi tapti esmine ekonomikos, sociologijos ir aplinkosaugos vadybos sistema, kartu apimant kultūros ir institucinius lygmenis. Darni plėtra turi tapti tokia, kad užtikrintų planetos pajėgumus dabar ir ateityje.

Iš esmės darnios plėtros koncepcija mėgins susidoroti su trimis svarbiausiomis problemomis: didėjimas neatsinaujinančių šaltinių sąnaudų, su per didelėmis sąnaudomis atsinaujinančių šaltinių, lygybė tarp žmonių ar tautų. Pastarasis reiškia, kad sąnaudos ar per didelės sąnaudos šaltinių ar gamtos labai pasaulio industrializuotoje dalyje sumažina ar net atima galimybę ne tik ateities kartoms, bet ir kitoms pasaulio dalims. Siūloma šias tris priemones laikyti darnios plėtros problemomis.

Darni plėtra yra politinė koncepcija subalansuotam visuomenės vystymuisi, naudojant prieinamus gamtinius ir žmoniškuosius resursus mūsų planetoje. Įgyvendinimas darnios plėtros reikalauja integruotos strategijos, kurioje bus siekiama mažinti neatsinaujinančių šaltinių sąnaudas, saugoti gamtą ir žemę, kaip mūsų gyvenimo pagrindą, siekiant globalaus teisingumo ir lygybės naudojant gamtinius resursus.

## **5. EKOLOGINIS – ŽENKLINIMAS TURIZMO VERSLE: DAUGYBĖ EKOLOGINIO ŽENKLINIMO SISTEMŲ – RIBOTAS EFEKTYVUMAS**

2000/2001 metais, Pasaulio Turizmo Organizacijos įgaliota organizacija parengė globalią studiją apie savanoriškai taikomus ekologinius ženklus turizmo versle, kurie deklaruoja darnios plėtros principų taikymą turizme.

Studijoje pateikta medžiaga parodė, kad Europoje esama daugiau nei 100 ekologinių ženklų suteikiamų turizmo verslo paslaugoms. Visi šie ekologinių ženklai buvo aptarti pirmą kartą pasaulyje parengtoje studijoje, įvertinant šių ekologinių ženklų atsiradimo istorines aplinkybes, paskirtį, suteikimo procedūras ir jų efektyvumą darnios plėtros principams. Studijoje nurodoma, kad daugelis ekologinių ženklų yra tikrai vertingi ir jie išliks ilgam, nes jie atitinka ir darnios plėtros ir vartotojų keliamus reikalavimus.

### **5.1. Turizmo verslo paslaugų įvairovė ir įvairovė ekologinių ženklų**

Europa turi labiausiai „žalią“ turizmo sertifikavimo programą, lyginant su kitais pasaulio regionais. 1980 – 1990 metais daugelis turizmo asociacijų, vartotojų organizacijų ir valstybinių institucijų susidomėjo aplinkai palankaus turizmo arba ekologinio turizmo vystymo klausimais. 2004 m. Europoje jau buvo žinoma daugiau nei 50 ekologinių sertifikavimo sistemų, apimančių daugelį turizmo verslo teikiamų paslaugų, kaip antai, apgyvendinimo paslaugos, pliažai, apsauginės teritorijos, restoranai, golfo laukai, amatininkų sukurti darbai ir kitos su turizmu susijusios veiklos sritys. Daugiau nei 40 ekologinio ženklinimo sistemų skirta turistų apgyvendinimo paslaugų ekologiniu ženklinimui, ekologiniai ženklai suteikiami viešbučių turistams teikiamoms paslaugoms, kartais drauge su restoranais ar be jų, kempingams, jaunimo viešbučiams, kaimo turizmo sodyboms, svečių namams, laikinoms turistų buveinėms be maitinimo. Turizmo paslaugų įvairovė skatina ir beveik neribotą ekologinio ženklinimo sistemų įvairovę, kuri tampa labai neaiški vartotojui, kurią gi sistemą tikslinga pasirinkti, nes neaiškūs kiekvienos sistemos kriterijai, kokius gi reikalavimus jie kelia. Be to, neaišku ir kokia yra pusiausvyra tarp aplinkos vadybos sistemos ir veiklos kriterijų ir pasiekiamų rezultatų. Kaip pagaliau tie kriterijai nustatomi ir kokios garantijos, kad užtikrinamas jų vykdymas ir kontrolė? Ir kaip gi tas turtingas turizmo verslo valdytojas ir kiekvienas turistas prisideda prie darnios plėtros vystymo?

Iš esmės turizmo paslaugų ekologinio ženklavimo sistema reikalauja harmonizavimo, tiksliai apibrėžiant produktų grupes (gaminių ir paslaugų), nustatant jų poveikį aplinkai, taip kad tai galėtų būti kontroliuojama ir palyginama skirtinguose turizmo objektuose ir tada sukurti tikslius ekologinius ženklavimo kriterijus. Idealūs ekologinio ženklo suteikimo kriterijai turizmui turi užtikrinti „palankesnę poveikį aplinkai“, kurie turi atitikti nacionalinius ir regioninius įstatymų reikalavimus bei leistų turistui ir turizmo verslo organizatoriui vykdyti „geriausią pasirinkimą“.

### **5.2. Ekologinio ženklo įtaka turizmo verslo rinkoje labai neženkli**

2003 m. ekologiniais ženklais buvo paženklinta apie 4000 turistų apgyvendinimo objektų, tai sudaro apie 1% turistų apgyvendinimo objektų rinkos. Tik keletas ekologinio ženklinimo sistemų turizmo rinkoje turi didesnę įtaką, kaip pavyzdžiui, Škotijos ar Danijos turizmo versle siūloma apie 10% apgyvendinimo objektų, paženklintų ekologiniais ženklais, taigi tada galime realiai kalbėti apie vandens ir energijos taupymą, atliekų mažinimą, transporto problemų sprendimus ir bioįvairovės ir kraštovaizdžio grožio išsaugojimą.

Tačiau visgi reikia pažymėti, kad turizmo verslo valdytojai savanoriškai renkasi ekologinio ženklinimo sistemas, tai reikia tikėtis, kad ir turistai rinksis paslaugas paženklintas ekologiniu ženklu.

### **5.3. Kokios informacija reikia turistams?**

Beveik 20 % Vokietijos turistų norėtų turizmo kelionių kataloguose gauti informaciją apie apgyvendinimo ir turizmo objekte siūlomas paslaugas, ypač apie aplinkai palankias apgyvendinimo paslaugas. Apie 14 % Vokietijos turistų norėtų gauti informaciją greitai tai yra internetu.

Apie 50 % Didžiosios Britanijos turistų, prieš pirkdami kelionę, nori sužinoti apie socialines ir aplinkosaugines sąlygas turizmo objekte. Trys iš keturių apklaustųjų Didžiosios Britanijos turistų pareiškė, kad turistinių kelionių vadove turi būti aprašyti socialiniai ir aplinkosauginiai turistinės kelionės aspektai.

82 % Olandijos turistų mano, kad į kelionių aprašymą kataloguose įtraukta papildoma informacija apie aplinkos apsaugos aspektus yra puiki idėja. 73 % laiko, kad jie pasinaudoja informacija apie aplinkos apsaugos aspektus ypač rinkdamiesi nakvynės paslaugas. Danijos vartotojai tolygiai vertina tiek viešbučiui suteiktą žvaigždučių kiekį tiek ir ekologinio ženklo suteikimą, vieni turistai teikia pirmenybę vienam iš šių faktorių, kiti kitam. Turistai pageidauja informacijos tiek apie teikiamų paslaugų kokybę tiek ir aplinkos apsaugos kokybės rodiklius. Kai kuriems turistams atrodo, kad 5 žvaigždučių viešbutis turi turėti ir „ekstra klasės žaliąsias žvaigždes“, užtikrinančias puikius aplinkos apsaugos rodiklius.

#### **5.4. Vartotojai nėra susipažinę su egzistuojančiais ekologiniais ženklais**

Didžiuma dauguma Vokietijos gyventojų yra gerai susipažinę su produktų ženklais, tačiau turizmo versle taikomi ekologiniai ženklai yra žinomi tik 3 - 19 % gyventojų. Nyderlanduose tik 6 % vartotojų žino apie Olandijos ekologinį ženklą turizmo paslaugoms. Apie Tarptautinį „Mėlynosios Vėliavos“ ekologinį ženklą, švarių pliažų ir jūrų ženklą, žino net 27 % Nyderlandų gyventojų.

#### **5.5. Turizmo verslo operatoriai pradėjo domėtis darnios plėtros principais turizmo versle**

Pradedant 1990 metais keletas turizmo verslo operatorių savo darbuose ėmė taikyti darnios plėtros principus, tai matoma iš šių pavyzdžių:

1. Vidinė darbų vadyba, siekiant taupyti energiją ir naudojimas antrinio panaudojimo ir tinkamų perdirbimui medžiagų, kaip kelionių bukletų spausdinimas ant popieriaus pagaminto iš antrinių žaliavų.

2. Planavimas ir vadyba turizmo verslo, siekiant sumažinti poveikį aplinkai ir turizmo objekto bendruomenei;

3. Skatinimas turistų dalyvauti darnioje plėtroje, informuojant juos apie darnios plėtros galimybes, jiems esant turizmo objekte.

4. Rėmimas turizmo objekto vietinės bendruomenės per vietinės savivaldos institucijas, finansuojant gamtos apsaugos ir vystymo projektus.

5. Teikti pirmenybę tiekėjams, tiekiantiems ekologiniu ženklu paženklintus produktus, integruojant darnios plėtros principus, taikant aplinkai poveikio vertinimo kriterijus, renkantis paslaugų teikėjus.

#### **5.6. Turizmo paslaugų operatoriai yra pasirengę skatinti ekologinį ženklą turinčių paslaugų panaudojimą**

2002 m. tyrimai rodo, kad apie 65 % iš 150 turizmo operatorių domėjosi ekologiniu ženklu paženklintomis turizmui skirtomis paslaugomis, savo leidžiamuose kataloguose vadindami jas „žaliomis“. Realiai tik 5 % tai padarė. Tam yra keletas priežasčių:

1. Daugelis turizmo kelionių organizatorių – turizmo operatorių net nežino, kad jie bendradarbiauja su ekologiniu ženklo sertifikatus turinčiais viešbučiais. Tik 10 % ekologinį ženklą turinčių nakvynės biznio valdytojų aktyviai siekia informuoti jų partnerius - turizmo operatorius apie turimus ekologinį ženklo sertifikatus.

2. Vis dar yra didžiulė stoka ekologiniu ženklu paženklintų produktų, daugelyje Europos turizmo objektų, ypač Pietų ir Centrinėje Europoje.

3. Turizmo operatoriai supranta daugybės darnios plėtros sertifikavimo sistemų trūkumus. Jie jaučia, kad yra labai daug ekologinių ženklų, kurių kokybės rodiklius labai sunku palyginti tarpusavyje. Jie tikisi vieno stipraus, plačiai pripažįstamo ženklo ar standarto, kuris būtų žinomas visoje Europoje, o gal net ir globaliniu lygiu.

4. Turizmo operatoriai laukia lengvai suprantamų patikimų „žaliųjų“ produktų, bet daugelis turizmo operatorių net nežino, kaip juos susirasti. Jie mato stoką informacijos ir apžvalgų.

5. Dažnai turizmo operatoriams tiesiog trūksta sugebėjimų įvertinti jų naudojamus turizmo produktus kaip „žaliuosius“.

## **2. „VISIT“ NUMATĖ JUNGTINIUS ŽINGSNIUS EKOLOGINIO ŽENKLINIMO SISTEMOS DIEGIMO SĖKMEI TURIZMO VERSLE**

Ekologinio ženklavimo sistemos diegimo turizmo versle Europoje sėkmė priklauso nuo pastangų, didinant kooperaciją, konsolidaciją tarp ekologinio ženklo suteikimo sertifikacijos programų, kuriant jungtines rinkos programas, mažinant kainas ir keliant jų svarbą bei paplitimą rinkoje.

Europoje esama apie 40 ekologinio ženklo suteikimo sertifikavimo sistemų, skirtų aplinkos apsaugos klausimams turizmo paslaugų sferoje. Vartotojai tikisi, kad sertifikuoti produktai, kaip antai, viešbučių paslaugos turistų apgyvendinimui, pliažai, ir t.t. bus praktiškai prieinami ir atitiks tam tikrus kriterijus, kurie bus patikrinami laikantis atitinkamų patikros procedūrų, užtikrinančių kriterijų atitikimo įvertinimą. „VISIT“ nustatė: 10 ar daugiau labiausiai pripažintų ekologinių ženklų gali būti toliau aptariami, siekiant nustatyti esminius reikalavimus, kurie galėtų būti panaudoti visų turizmo verslo teikiamų paslaugų ekologiniam ženklavimui Europoje, suteikiant labai patikimą sertifikatą: pavyzdžiui, „The VISIT Standard“ („VISIT Standartas“).

Visi ekologiniai ženklai savo sertifikatuose nurodo, kad gerinama aplinkos apsaugos kokybė. Tačiau kaip iš tiesų nustatoma tas kokybės lygis ir koks nustatymo metodo patikimumas? Kuris ekologinis ženklas, yra vis dėl to priimtinausias vartotojams ir turizmo operatoriams.

„VISIT“ siūlo palyginti visų Europos ekologinių ženklų, naudojamų turizmo verslo paslaugoms ženklinti, suteikimo kriterijus ir jų nustatymo procedūras, įvertinant jų atitiktį „VISIT Standartui“ siūlomai koncepcijai ir individualias „stiprybes“ labiausiai pripažintų ekologinių ženklų Europoje.

## **3. „VISIT“ PROJEKTO PRIPAŽINTI EKOLOGINIAI ŽENKLAI TURIZMO PASLAUGOMS**



### 3.1. Italijos Ekologinis ženklas turizmo produktams



2003 metų duomenimis Italijoje yra paženklinta apie 300 turistų buvimo vietų. Pradedant 1997 m., kai sertifikavimo sistema „siūlanti aplinkai palankius viešbučius“ buvo pirmą kartą pradėta naudoti Riccione maudimosi kurorte, „Legambiente Turismo“ scheme nuolat plečiasi. 2004 m. 192 viešbučių ir 46 kitos apgyvendinimo vietos, tai daugiau nei 45 000 lovų, 42 maudimosi objektams ir 20 kempingų, įsikūrusių pajūryje, kalnuose ir išymiuose Italijos miestuose buvo suteiktas Legambiente Turismo ekologinio ženklo sertifikatas, su puikiu „Žaliosios Gulbės“ logotipu. Šio ekologinio ženklo kriterijai apima taupesnę vandens ir energijos šaltinių panaudojimą, numato atliekų mažinimo programą, puikią vietinę virtuvę ir pusryčiams pasirinkimą organinių (ekologinių) produktų, leidžiančių lankytojams susipažinti su vietine kultūra, gamtine aplinka.

### 3.2. ŠVEICARIJOS ekologinis ženklas „STEINBOCK LABEL“ („KALNŲ OŽIO ŽENKLAS“) viešbučiams



Šis „Kalnų ožio“ ekologinis ženklas parodo, kad Šveicarijos viešbučiai ir restoranai įsipareigoja laikytis darnios plėtros vystymo principų, taikant juos aplinkai, personalui ir visai visuomenei, kaip ir ekonominiams rezultatams. Viešbučiams gali būti skiriama iki 5 šių ženklų. Penkiolika viešbučių šešiuose Šveicarijos kantonuose turi suteiktus 3, 4 ar 5 „kalnų ožius“. Šie viešbučiai apima tiek tradicinius ženklinius 3 ar 5 žvaigždžių ženklais tiek ir viešbučius, kurie labai orientuoti

ekologinių priemonių taikymui. Visi iš jų, priklausomai nuo suteiti ekologinio ženklo lygmens užtikrina tiek gerą svečių aptarnavimą tiek palankų poveikį gamtai ir visuomenei.

### 3.3. AUSTRIJOS „VANDENS GAUSOS“ ekologinis ženklas turizmo verslo paslaugoms



Austrijos nacionalinis ekologinis ženklas turizmo paslaugoms yra pirmasis valstybinis ekologinis ženklas Europoje, naudojantis „Vandens gausos“ logotipą, kuris yra naudojamas ir kitiems Austrijoje sukurtiems aplinkai palankiems produktams ženklini. Bet kuriuo atveju ar jūs norite apžiūrėti Vieną, ar keliauti pėsčiomis į kalnus, ar aplankyti ežerus, ar keliauti žiemą, nuo 1997 metų Austrijoje keliautojams siūlomas vis didėjantis kiekis viešbučių, kaimo turizmo sodybų, jaunimo viešbučių, privačių svečių namų, kempingų, apartamentų, kalnų turizmo namų ir restoranų, kurie užtikrina aukštus aplinkos apsaugos standartus. Be to, juose siūloma puiki virtuvė su regioniniais produktais, auginamais kalnų ūkiuose, kurie taip pat rūpinamasi biologine įvairove ir neliestos natūralios gamtos aplinkos išsaugojimu.

### 3.4. Tarptautinis Mėlynosios Vėliavos ekologinis ženklas



2004 metais Tarptautiniu Mėlynosios Vėliavos ekologiniu ženklu buvo paženklinta 2 211 paplūdimių ir 605 prieplaukos. Švarus maudimosi vanduo ir švarus paplūdimys yra esminiai reikalavimai maloniam poilsiui prie jūros. Pradedant 1887 m. Mėlynosios Vėliavos ekologinis ženklas informuoja apie maudimosi vandens kokybę, paplūdimių švaros ir atliekų tvarkymo tinkamus priežiūros būdus. Tarptautinės Mėlynosios vėliavos plevėsuoja ir smėlėtuose Graikijos ar Prancūzijos paplūdimiuose, Italijos ar Vokietijos jachtų prieplaukose, Lietuvos paplūdimiuose Nidoje, Juodkrantėje, Palangoje, Klaipėdoje. Tarptautinės Mėlynos Vėliavos ekologiniu ženklu pažymėtų kurortų paplūdimių lankytojai aprūpinami informacija, apie aplinkosauginius reikalavimus ir aplinkos apsaugos galimybes išsaugoti paplūdimių aplinką.

### **3.5. PRANCŪZIJOS „ŽALIOJO RAKTO“ ekologinis ženklas turistų apgyvendinimo paslaugoms**

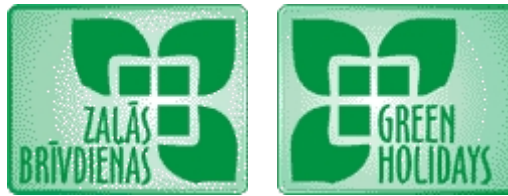


Nuo 1994 m. „Žaliojo rakto“ ekologinis ženklas gali būti suteikiamas viešbučiams, jaunimo viešbučiams, turistų bazėms, kotedžams ir kempingams. 2003 m. Prancūzijoje „Žaliojo Rakto“ ekologinis ženklas yra suteiktas apie 10 000 kempingų, nameliams ant ratų, vasarnamiams, svečių namams. Prancūzija laikoma kempingų entuziastų rojumi. Prancūzijoje 10 000 kempingų siūlo lankytojams labai įvairiapusišką pasirinkimą nuo labai elementarių, iki idealių, esančių netoli jūros ar kaimo sodybose, esančiose prabangiose vietovėse, ar arti turistinių atrakcionų su kiekvienam prieinama infrastruktūra ar patogumais. Pradedant 1999 m. „Žaliojo Rakto“ ekologinis ženklas užtikrina tam tikro laipsnio aplinkos apsaugą. Prancūzijos Bretanės ir Viduržemio jūros pakrantėse yra 100 vietovių paženklintų „Žaliojo rakto“ ekologiniu ženklu, kuriose yra taikomos specifinės priemonės saugant bioįvairovę, efektyvios priemonės saugant gamtos išteklius ir vystant aplinkos apsaugos edukacines programas. Be Prancūzijos „Žaliojo Rakto“ ekologinis ženklas, naudojamas Danijoje, Estijoje, Grenlandijoje, Švedijoje, Lietuvoje viešbučių paslaugų aplinkosauginėms savybėms pažymėti.

### **3.6. Ispanijos Katalonijos srities ekologinis ženklas (El distintivo de garantia de Calidad Ambiental)**

Šis ekologinis ženklas buvo įdiegtas 1994 m. Ispanijos Katalonijos provincijoje, pradžioje jis buvo suteikiamas tik pramoniniams gaminiams. Nuo 1998 metų šis ekologinis ženklas yra suteikiamas ir paslaugoms ir turizmo verslo teikiamoms apgyvendinimo paslaugoms: 26 viešbučių teikiamoms turistų apgyvendinimo paslaugoms, 16 kempingų, 20 jaunimo viešbučių apgyvendinimo paslaugoms ir 8 kaimo turizmo sodyboms. Taikomi vadybos ir nustatomi reikalavimai ekologinis ženklo kriterijai yra dviejų dalių: privalomi ir laisvai pasirenkami. Aplinkos apsaugos kriterijai apima atliekų vadybą, vandens ir energijos sąnaudas, poveikį kraštovaizdžiui, žaliuosius pirkimus, triukšmo vertinimo kriterijus, informacija lankytojams apie aplinkos apsaugos priemones, lokalines ekskursija bei regioninius produktus.

### **3.7. Latvijos Respublikos Ekologinis Ženklas „Žaliosios Atostogos“ Kaimo turizmo objektams**



2004 m. duomenys rodo, kad šis ekologinis ženklas yra suteiktas 53 turistų apgyvendinimo objektams. Pirmykštė gamta, žydinčios pievos, mišku apaugę kalnai ir smėlėti paplūdimiai yra būdingi Latvijos landšaftui. Nuo 1999 metų Latvijos Respublikoje Žalioasis Sertifikatas yra suteikiamas kaimo turizmo paslaugoms, tokioms, kaip kaimo turizmo sodyboms, kotedžams, svečių namams ir kempingams, kuriuose puikiai derinamos palankios aplinkos aukštos kokybės paslaugos turistams.

### 3.9. Didžiosios Britanijos „Žaliojo turizmo verslo sistema“ („Green tourism Business Scheme“)



Ši sistema buvo sukurta 1998 m. Škotijos Nacionalinės Turizmo Tarybos. Ši sistema apima daugiau nei 450 turizmo verslo paslaugų teikiamų Škotijoje, pradedant nedidelėmis kaimo sodybomis, spirito varyklomis, kurias gali išvysti savo malonumui lankytojai atvykę į Škotijos salas, bei Edinburgo tarptautinį Konferencijų Centrą, daugelį medžioklės dvarų ir viešbučių, šeimyninių kotedžų, su jų tiekiamu maistu, jaunimo viešbučių ir turistinių bazių, atrakcionų ir apgyvendinimo paslaugos – lovos, pusryčiai. Visos šios turizmo verslo paslaugos turi atitikti atitinkamus kokybės reikalavimus – atitinkamas žvaigždučių kiekis. Ši sistema yra įdiegta Anglijoje 100 turizmo verslo teikėjų, pagrindiniuose turizmo objektuose Devone, Rytų Anglijoje, Blekpule (Blackpool) ir Šiaurės vakaruose. Yra trijų lygių sertifikatai: Bronzos su gera praktika, Sidabro su geriausia praktika ir Aukso su nuostabia praktika aplinkos apsaugos ir darnios plėtros srityse.

### 3.10. LIUKSEMBURGO EKO – ŽENKLAS („EcoLabel Luxembourg“)



2003 m. Didžiojoje Liuksemburgo karalystėje Liuksemburgo ekologinio ženklo sertifikatas buvo suteiktas 23 turistų apgyvendinimo paslaugoms mieste ir apylinkėse. Kraštovaizdžio ir kultūros įvairovė Didžiojoje Liuksemburgo kunigaikštystėje, su patraukliais jos miestais, nacionaliniais parkais ir miškais yra puikus atspindys čia siūlomų apgyvendinimo paslaugų. Nuo 1999 m. lankytojai gali pasirinkti aplinkai itin palankius viešbučius, jaunimo viešbučius ir turistines bazes, nakvynes privačiame sektoriuje, apartamentuose, kempinguose su išankstiniu rezervavimu vietų Liuksemburgo mieste ar jo apylinkėse. Ekologinio ženklo sertifikatus turinčiose 23 turistų apgyvendinimo objektuose ne tik skiriamas dėmesys aplinkos apsaugai, bet taip pat teikiamos ir labai aukštos kokybės paslaugos. Didžiojoje Liuksemburgo kunigaikštystėje ekologinį ženklą remia Turizmo ir aplinkos apsaugos ministerija.

### 3.11. Nyderlandų karalystės ekologinis ženklas („The Mileubarometer“)



2003 m. šio Nyderlandų karalystės ekologinio ženklo sertifikatus buvo gavę 230 kempingų, kurortų, viešbučių, turistų grupių apgyvendinimo bazės ir atrakcionų parkai. Nyderlandų karalystės ekologinis ženklas parodo lankytojams kokio lygio aplinkos apsaugos paslaugas jiems yra siūlomos iš labai gausaus šių paslaugų pasiūlos- tai ir šeimyninio poilsio laisvalaikio praleidimo galimybės, jaunimo grupėms ir kitos. Nuo 1998 m. šis ekologinis ženklas yra trijų skirtingų lygmenų. Bronza – yra gerai, Sidabras – geriau, Auksas – labai gerai ir tada jau gali būti suteikiamas Nyderlandų valstybinis ekologinis ženklas „Milieuker“. Lankytojai gali leisti atostogas aplinkai palankioje aplinkoje.

### 3.12. „Šiaurės gulbės“ ekologinis ženklas naudojamas Švedijoje, Danijoje, Islandijoje, Suomijoje, Norvegijoje



Framtiden skapas nu.

„Šiaurės Gulbės“ ekologiniu ženklu 2003 m. buvo paženklinta 79 viešbučiai Švedijoje, Danijoje, Norvegijoje, Suomijoje ir Islandijoje. Nuo 1989 m. vartotojai jau gali rinktis produktus paženklintus Šiaurės šalių multinacionaliniu „Šiaurės Gulbės“ ekologiniu ženklu. Nuo 1999 metų jau lankytojai turi galimybes apsigyventi ir viešbučiuose, turinčiuose „Šiaurės gulbės“ ekologinį ženklo sertifikatą. Kiekvienas viešbutis turintis „Šiaurės Gulbės“ ekologinio ženklo suteikimo sertifikatą turi sukūręs ilgalaikę aplinkos apsaugos programą, kuri apima viešbučio paslaugų sritis, kaip vandens, energijos, chemikalų sąnaudos.

### **3.13. Potencialios galimybės harmonizacijos VISIT eko – ženklą su Europos Bendrijos eko – ženklu „Gėlė“**

„VISIT“ planuojama sukurti ekologinio ženklavimo sistema, skirta turistų apgyvendinimo paslaugoms ženklinti, turėtų labai tampriai sietis kitais ženklais, susijusiais su darnios plėtros principais, įskaitant ir Europos Bendrijos ekologinį ženkla „Gėlė“ turistų apgyvendinimo paslaugoms. Pagrindas jungtinėms pastangoms yra pritarimas kriterijų ir procedūrų naudojamų Europos Bendrijos ekologinio ženklo „Gėlės“ ir siūlomų „VISIT“ reikalavimų suderinimui. Kiekviena ekologinio ženklavimo sistema turi savo propagavimo programą ir atitinkamą vadybos sistemą. Vadovaujantis esminiais turistų apgyvendinimo paslaugų kriterijais ir rūpinantis ekologinio ženklavimo sistemos stiprinimu, būtų labai naudinga, jeigu „VISIT“ kuriama ekologinio ženklavimo ir Europos Bendrijos ekologinio ženklavimo sistema „Gėlė“ sukurtų jungtinę programą, tai būtų abipusė nauda.

### **3.14. Keletas specifinių skirtingumų tarp „VISIT“ aptarimui pasirinktųjų ekologinių ženklų:**

1. „Šiaurės Gulbė“ yra vienintelė ekologinio ženklavimo sistema Europoje, kurioje esama reikalavimų lankytojų apgyvendinimo paslaugų lygiui, kaip antai apgyvendinimo paslauga su plaukymo baseinu ar be jo, skirtingo lygmens energijos, vandens, chemikalų sąnaudos.
2. „Das Österreichische Umweltzeichen für Tourismusbetriebe“, Austrijos turizmo paslaugoms ekologinio ženklo suteikimo sistema rodo gerą suderinamumą su Europos Bendrijos ekologinio ženklavimo „Gėlė“ sistema, bet joje esama ir papildomų kriterijų, kurie atspindi Austrijos žemės ūkio ir kitus vietinius produktus.
3. Didžiosios Britanijos, „Green Tourism Business Scheme“, „Žaliojo Turizmo verslo sistema“ apima plačiausią turizmo paslaugų grupę Europoje, įskaitant turistų lankomus atrakcionus ir spirito varyklas, kurioms gali būti suteikimas ekologinis ženklas. Ji turi puikių pasisėkimų Europoje, nes net 15 turistų turizmo objektų yra suteiktas šios sistemos ekologinis ženklas.

4. „Steinbock label“ Šveicarijos ekologinio ženklo suteikimo sistema yra pirmoji Europoje ekologinio ženklavimo sistema pilnai atitinkanti darnios plėtros principus, kurioje didelis dėmesys skiriamas aplinkos apsaugos, socialiniams ir ekonominiams kriterijams.
5. „Žaliojo Rakto“ sertifikavimo sistema turizmo versle labai plačiau taikoma Europoje. „Žaliojo Rakto“ ekologinio ženklo suteikimo sistema kempingams informuoja apie poveikį aplinkai ir gamtos išsaugojimą. „Žaliojo Rakto“ suteikimo sistema viešbučiams siūlo aukštos klasės paslaugas su minimaliu poveikiu aplinkai. Nuo 2004 metų „Žaliojo Rakto“ ekologinio ženklo suteikimo organizacijos tampriai bendradarbiauja su Tarptautinės Mėlynosios Vėliavos ekologinio ženklo suteikimo sistemą diegiančiomis organizacijomis.
6. „Legambiente Turismo“ Italijoje suteikiamas ekologinis ženklas yra visiškai kontroliuojamas nepriklausomos aplinkosauginės organizacijos įsikūrusios Italijoje vadinamos Legambiente, kuri suteikia ekologinį ženklą tik tada, kai yra pasirašomas sutarimas su regionine turizmo organizacija.
7. „Mileubarometer“ ekologinio ženklavimo sistema rodo unikalų privataus ženklo bendradarbiavimą su Olandijos valstybinio ekologinio ženklo „Duch Mileukeur“ suteikimo sistema, nes turizmo verslo paslaugoms pasiekus aukščiausią – „aukso laipsnį“ paslaugoms suteikiami abiejų ekologinių ženklų sertifikatai, leidžiama naudoti abiejų ekologinio ženklavimo sistemų simboliai.
8. „EcoLabel Luxembourg“ remiasi partneriškais nuostatomis tarp privataus ekologinio ženklo ir valstybinių institucijų, siūlo valstybinę informaciją ir mokymus paslaugų teikėjams, gavusiems ekologinį ženklą turizmo paslaugoms.
9. Katalonijos „El Distintivo“ yra regioninės valdžios valdomas ekologinis ženklas, kuris yra labai artimas EMAS ir skatina turistų apgyvendinimo paslaugų teikėjus stiprinti jų aplinkos apsaugos vadybą.
10. Latvijos „Zalais Sertifikatas“ mažina išorinio audito kainas suderindami viešbučių kokybės klasifikavimo auditą su „Žaliojo Sertifikato“ suteikimu.
11. Tarptautinė Mėlynoji Vėliava yra labiausiai žinomas turizmo paslaugoms suteikiamas ekologinis ženklas yra paplitęs visame pasaulyje. Šis ekologinis ženklas vaidina labai svarbų vaidmenį įdiegiant Europos Sąjungos Maudyklų Direktyvą.

## **II. DARNIOS PLĖTROS PRINCIPUS ATITINKANČIŲ TURIZMO PASLAUGŲ TEIKIMO GALIMYBĖS LIETUVOS RESPUBLIKOJE**

### **1. Lietuvos įstatyminė bazė sukurianti galimybes vystyti darnios plėtros principus atitinkančias turizmo paslaugas**

1. Jungtinių Tautų 1992 m. Biologinės Įvairovės Konvencija ratifikuota 1995 metais. Lietuvos seimo nutarimas „Dėl biologinės įvairovės konvencijos ratifikavimo“ Nr. I 985 – 1995. 07. 03.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. 22 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 12 – 364).
3. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 37 – 1271);
5. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63 – 1188, Nr. 108 - 3902);
6. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymu (Žin., 1997, Nr. 108 – 2727; 2001, Nr. 110 – 3928);
7. Lietuvos Respublikos Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160.
8. Lietuvos Respublikos Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (Leidinys)
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 1077 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. liepos 28 d. nutarimo Nr. 888 „Dėl nacionalinės subalansuotos plėtros komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo.
10. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2003 m. rugsėjo 2 d. potvarkis Nr.200 dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2001 m. lapkričio 20 d. potvarkio Nr. 263 „Dėl nacionalinės subalansuotos plėtros komisijos sudėties patvirtinimo“ pakeitimo.
11. *Johanesburgas, 2002 m. rugpjūčio 26 d.-rugsėjo 4 d. JOHANESBURGO DARNAUS VYSTYMOŠI DEKLARACIJA*
12. Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita.
13. Darbotvarkė 21 a.: subalansuotos plėtros veiksmų programa. Rio deklaracija. Miškininkystės principai.
14. Lietuvos higienos norma HN 92:1999 „Paplūdimiai ir maudyklos“, (Žin., 1999, Nr. 58 – 1907).
15. Lietuvos respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. nutarimas dėl Maudyklų vandens kokybės monitoringo programos patvirtinimo, (Žin., 2001, Nr. 98 – 3494).
16. Sveikatos apsaugos ministro 2004 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. V-119 Dėl maudyklų vandens kokybės ataskaitų Europos Bendrijų Komisijai rengimo nuostatų patvirtinimo (Žin., 2004, Nr. 41-1360).



17. Valstybinis paplūdimių ir jų maudyklų registras.

18. Savivaldybių sprendimai dėl paplūdimių įteisinimo.

## 2. LIETUVOJE TAIKOMŲ EKOLOGINIO ŽENKLO SUTEIKIMO PROGRAMŲ TURIZMO PASLAUGOMS, PRIPAŽINTŲ „VISIT“ PROJEKTE

Lietuvoje yra administruojamos dvi eko – ženklų programos, kurias pripažino „VISIT“ projekto vykdytojai, kaip geriausiai atitinkančias darnios plėtros principus turizmo paslaugoms. Tai Tarptautinės Mėlynosios Vėliavos ir Žaliojo Rakto programos. Mėlynosios vėliavos programa yra net įteisinta Lietuvos higienos normoje HN 92:1999 „Paplūdimiai ir jų maudyklos“ (Žin., 1999, Nr. 58 – 1907). Šioje HN 92:1999 normoje nurodoma, kad **„Mėlynoji vėliava”** tai yra „Paplūdimio statusas, kurį suteikia Aplinkos švietimo Europoje fondas, remiantis maudyklų vandens kokybės, paplūdimio tvarkymo bei saugumo įvertinimo kriterijais, ir garantuoja švarią, saugią aplinką paplūdimyje“. Mėlynosios vėliavos programa turi griežtai nustatytus kriterijus, kuriais vadovaujantis paplūdimiui suteikiamas Mėlynosios vėliavos sertifikatas. Mėlynosios vėliavos programa turi ir savo logotipą: Mėlynos spalvos vėliavą su centre esančiu baltos spalvos skrituliu, kurio apačioje yra trys mėlynos spalvos banguotos linijos. Mėlynos vėliavos programos eko – ženklų kriterijus atitinkančiame paplūdimyje yra iškeliami Mėlynoji vėliava.

Abi programos: Tarptautinės Mėlynosios Vėliavos ir Žaliojo Rakto Lietuvoje vykdo Nevyriausybėnė Visuomeninė organizacija (NVO) Lietuvos žaliųjų judėjimas. 2003 m. lapkričio mėnesį NVO Lietuvos žaliųjų judėjimas kartu su Alytaus m., Marijampolės bei Anykščių rajono savivaldybėmis pradėjo įgyvendinti Europos Bendrijos finansuojamą projektą „Europos Sąjungos direktyvų dėl maudyklų vandens kokybės 76/160/EEC ir dėl miesto nutekamųjų vandenų valymo 91/271/EEC įgyvendinimas Mėlynosios vėliavos programos pagalba“.

NVO Lietuvos žaliųjų judėjimas išleido brošiūrą „Mėlynosios Vėliavos Programa“. Nurodoma, kad šis leidinys buvo išleistas Europos Bendrijos lėšomis, Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje, Lietuvos žaliųjų judėjimui įgyvendinant projektą „Europos Sąjungos direktyvų dėl maudyklų vandens kokybės 76/160/EEC ir dėl miesto nutekamųjų vandenų valymo 91/271/EEC įgyvendinimas Mėlynosios vėliavos programos pagalba“.

Lietuvos žaliųjų judėjimas yra tapęs asocijuotu nariu tarptautinės nevyriausybėnės organizacijos Fondas aplinkosauginiam švietimui (Foundation for Environmental Education -FEE) nariu. Ši nevyriausybėnė organizacija buvo įkurta 1981 Didžiojoje Britanijoje ir vadinosi Europos

fondas aplinkosauginiam švietimui. 2004 m. Aplinkosauginio švietimo fondo darbe jau dalyvavo 36 šalys iš įvairių pasaulio dalių.

### **3. TARPTAUTINĖS MĒLYNOSIOS VĒLIAVOS PROGRAMOS EKO – ŽENKLO SUTEIKIMO PROCEDŪRA**

Pagal FEE nuostatus, bet kurioje šalyje tik viena nevyriausybinė organizacija gali vykdyti Mėlynosios vėliavos programos administravimą. Lietuvos Respublikoje tokia organizacija yra Lietuvos žaliųjų judėjimas, todėl bet kuris paplūdimio ar jachtų priplaukos savininkas turi kreiptis į šią organizaciją dėl Mėlynosios vėliavos eko - ženklų suteikimo. Siekiant Mėlynosios vėliavos eko – ženklų suteikimo, turi būti užpildyta speciali paraiškos forma ir praeitų metų maudimosi sezono vandens tyrimų rezultatus maudykloje. Atitinkamai jachtų priplaukos savininkai irgi turi pateikti paraišką Lietuvos žaliųjų judėjimui. Paplūdimiai ir priplaukos pretenduojantis gauti Mėlynosios vėliavos eko – ženklą turi atitikti visus keliamus privalomuosius reikalavimus ir kiek įmanoma daugiau rekomenduojamųjų reikalavimų. Gautas paraiškas Mėlynosios vėliavos koordinatorius pateikia Nacionalinei vertinimo komisijai.

#### **Nacionalinės vertinimo komisijos darbe turi dalyvauti:**

Aplinkos ministerijos atstovas;

Turizmo departamento atstovas

Aplinkos apsaugos organizacijos atstovas

Savivaldybės atstovas

Sveikatos apsaugos atstovas

Mokymo institucijos atstovas

Jūrų ar vidaus vandens baseinų ekspertas

Nacionalinė vertinimo komisija gali rekomenduoti suteikti Mėlynosios vėliavos eko – ženklą maudyklei vienam maudimosi sezonui (ar vieneriems metams) arba gali atmesti pateiktą paraišką. Atskirais atvejais Nacionalinė vertinimo komisija gali rekomenduoti kreiptis į Tarptautinę vertinimo komisiją.

#### **Tarptautinės vertinimo komisijos sudėtis:**

5 atstovai iš FEE;

1 atstovas iš UNEP (United Nations Environment Programme, Jungtinių Tautų Aplinkos Programa );

1 atstovas iš Pasaulinės Turizmo organizacijos (World Tourism Organization);

1 atstovas iš EUCC (European Union for Coastal Conservation, Europos Sąjungos Pakrančių Priežiūra);

1 atstovas iš Europos Sąjungos Parlamento Aplinkos Apsaugos komiteto (European Parliament - Environmental Committee).

Tarptautinė vertinimo komisija įvertinusi jai pateiktus Nacionalinės vertinimo komisijos prašymus dėl Mėlynosios vėliavos ekologinis ženklo suteikimo ir nusprendžia, kuriems paplūdimiams gali būti suteikta Mėlynoji vėliava.

Mėlynoji vėliava maudyklėms suteikiama vieneriems metams.

Maudyklės, kurioms suteiktas Mėlynosios vėliavos eko – ženklas, turi būti nuolat prižiūrimi, vadovaujantis Mėlynosios vėliavos suteikimo kriterijais.

Nacionalinė institucija, koordinuojanti Mėlynosios vėliavos programą, turi taip pat kontroliuoti, kaip laikomasi Mėlynosios vėliavos kriterijų maudyklėse, kurioms suteiktas Mėlynosios vėliavos eko – ženklas. Kontrolinius vizitus gali atlikti ir Mėlynosios vėliavos programos FEE centro atstovai.

Visais atvejais, kai paplūdimys, prieplauka nebeatitinka privalomųjų kriterijų, Mėlynoji vėliava turi būti nuleista ir tik tada, kai trūkumai pašalinami gali būti leidžiama ja naudotis.

#### **4. TARPTAUTINĖS MĖLYNOSIOS VĖLIAVOS PROGRAMOS VYKDYMAS LIETUVOJE**

Mėlynosios vėliavos programa Lietuvoje buvo pradėta vykdyti 2001 metais. 2001 m. Neringos miesto savivaldybės Nidos paplūdimyje, esančiame prie Baltijos jūros, buvo iškelta Mėlynoji vėliava, Nidos paplūdimiui buvo suteiktas Mėlynosios Vėliavos sertifikatas. Nidos paplūdimiui buvo suteiktas Mėlynosios vėliavos sertifikatas ir 2002, 2003, 2004 metais. 2003 m. ir 2004 m. Mėlynosios Vėliavos sertifikatas buvo suteiktas ir Palangos miesto savivaldybės Botanikos parko paplūdimiui prie Baltijos jūros, o 2004 m. ir Neringos miesto savivaldybės Juodkrantės paplūdimiui, suprantama, kad ir šiuose paplūdimiuose suplevėsavo Mėlynoji vėliava.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-11-20 nutarimu Nr. 1380 „Dėl maudyklų vandens kokybės monitoringo programos patvirtinimo“ Alytaus apskrityje vykdomas Dailidės, Tolkūnų, Daugų, Luksnėnų (Alytaus r.), Avirio, Baltojo, Dusios, Ančios, Metelių, Snaigyno, Šlavanto (Lazdijų r.), Derežnyčios., Glūko, Glėbo, Lavysio, Žiežulio (Varėnos r.) ežerų, „Eglės“ sanatorijos Vijūnėlio užtvankos paplūdimio (Druskininkai), Merkio ir Nemuno upių (Varėnos r.) maudyklų vandens kokybės monitoringas, t.y. – sistemingas maudyklų vandens mikrobiologinės ir cheminės kokybės ir jos kitimo stebėjimas.

Maudimosi sezonas pagal Lietuvos gamtines sąlygas prasideda birželio 1 d. ir baigiasi rugsėjo 15 d., savivaldybių sprendimu maudimosi sezonas gali būti koreguojamas. Maudyklų vandens kokybės tyrimai atliekami prieš dvi savaites iki maudimosi sezono pradžios ir reguliariai

kas dvi savaites iki jo pabaigos. Jeigu paplūdimys bei maudyklų mikrobiologinė vandens kokybė atitinka keliamus reikalavimus, per visą maudimosi sezoną, tai toks paplūdimys gali pretenduoti į „Mėlynosios vėliavos“ statusą t.y. paplūdimio statusą, kurį suteikia Aplinkos švietimo Europoje fondas, remiantis maudyklų vandens kokybės, paplūdimio tvarkymo bei saugumo įvertinimo kriterijais, garantuoja švartą, saugią aplinką paplūdimyje.

Pažymėtina, kad Mėlynosios vėliavos programoje gali dalyvauti ne tik pajūrio, bet ir upių bei ežerų paplūdimiai. Todėl 2003 m. lapkričio mėnesį Lietuvos žaliųjų judėjimas ir Alytaus miesto, Anykščių rajono bei Marijampolės savivaldybės pradėjo įgyvendinti Europos Sąjungos pagal PHARE 2001 BAS programą finansuojamą projektą „Europos Sąjungos direktyvų dėl maudyklų vandens kokybės 76/160/EEC ir dėl miesto nutekamųjų vandenų valymo 91/271/EEC įgyvendinimas Mėlynosios vėliavos programos pagalba“. Pagrindinis bendro Lietuvos žaliųjų judėjimo ir Alytaus, Anykščių, Marijampolės savivaldybių projekto tikslas- išplėsti Mėlynosios vėliavos programą Lietuvoje. Kadangi dauguma Lietuvos paplūdimių, tiek Baltijos jūros, tiek ir vidaus vandenų yra valstybiniai, todėl pagrindinė tikslinė projekto grupė ir yra savivaldybės.

Projekto metu bus: atliekamos paplūdimių galimybių studijos. Galimybių studijos bus atliktos šiems objektams: Dailidės ežerėlio paplūdimiui prie Dailidės ežerėlio, Alytuje, Šeimyniškių paplūdimiui, Šventosios upė, Anykščiai, Rubikių ežero paplūdimiui (Rubikių ežeras, Anykščiai), Igliaukos ežero paplūdimiui (Igliaukos ežeras, Marijampolės savivaldybė), Marių parko Salos paplūdimiui (Šešupės upė, Marijampolė), Marių parko II vingio paplūdimiui (Šešupės upė, Marijampolė) ir bus:

- surengti informaciniai-švietėjiški seminarai;
- visose trijose savivaldybėse, pasirinktose mokyklose mokiniams bus prarvestos pamokėlės aplinkosaugine tematika;
- planuojamas dalyvavimas tarptautinėje turizmui skirtoje parodoje Vivatur 2004;
- organizuojama baigiamoji konferencija. Projektų rezultatų apibendrinimui bei pateikimui bus organizuojama baigiamoji konferencija, kurioje dalyvaus ne tik projekte dalyvavusios savivaldybės bei organizacijos, bet ir kitos, projekte nedalyvavusios savivaldybės;
- populiarinama Mėlynosios vėliavos programa, bus išleistos ir platinamos skrajutės, projekto rezultatams bei išvadoms pateikti bus išleistas leidinys, bus paruošta Mėlynosios vėliavos programos internetinė svetainė.

## **5. MĒLYNOSIOS VĒLIAVOS KRITERIJAI PABLŪDIMIAMS**

Mėlynosios Vėliavos programos įdiegimo kriterijai paplūdimiams, jachtų prielaukoms ir jachtų savininkams. Mėlynosios vėliavos programos kriterijus galima suskirstyti į tris blokus:

1. Vandens kokybės rodikliai;
2. Aplinkosauginis švietimas;
3. Aplinkosaugos vadyba.

### **5.1. Vandens kokybės rodikliai:**

#### **1.1. MAUDYKLŲ VANDENS KOKYBĖS REIKALAVIMAI PATEIKIAMI LIETUVOS HIGIENOS NORMOJE HN 92:1999 „PAPLŪDIMIAI IR JŲ MAUDYKLOS „(Žin.,1999,Nr.58 – 1907)**

1. Šiame skyriuje pateikiamos maudyklų vandens kokybės analizės bei jų vertės.

#### **1 lentelė. Maudyklų vandens kokybės analizės ir jų vertės**

<b>Vandens kokybės analizės</b>	<b>Norma</b>
---------------------------------	--------------

#### **Mikrobiologinės:**

1. Bendras koliforminių bakterijų skaičius/100 ml, ne daugiau kaip	10 000
--	--------

2. Atsparių šilumai žarninių lazdelių (E.coli) skaičius/100 ml, ne daugiau kaip	2000
---	------

3. Fekalinių streptokokų skaičius/100 ml, ne daugiau kaip	100
---	-----

4. Salmonelės/1 l	Neturi būti
-------------------	-------------

5. Žarnyno virusai/10 l	Neturi būti
-------------------------	-------------

#### **Fizinės-cheminės:**

6. Vandenilio jonų koncentracija, pH	6,0-9,0
--------------------------------------	---------

7. Spalva	Neturi būti jokio nenormalaus spalvos pasikeitimo
-----------	---

8. Mineraliniai aliejai	Neturi būti kvapo ir ant vandens paviršiaus neturi būti plėvelės
-------------------------	--

9. Paviršinio aktyvumo medžiagos, mg/l, ne daugiau kaip	0,3
---	-----

Neturi būti putų

10. Fenoliai, mg/l, ne daugiau kaip	0,005 Neturi būti specifinio kvapo
11. Skaidrumas, m	1
12. Deguonies sotis, %	80-120
13. Atliekos, nuolaužos, plūduriuojančios medžiagos	Neturi būti

1.2. Jeigu paplūdimių maudyklų vanduo užterštas ir atsparių šilumai žarninių lazdelių (E.coli) skaičius viršija nurodytas 1 lentelėje vertes, tai būtina atlikti tyrimus dėl fekalinių streptokokų, salmonelių, žarnyno virusų ir nustatyti deguonies sotį.

1.3. Skaidrumo vertė dėl geografinių ir meteorologinių sąlygų gali viršyti 1 lentelėje nurodytą jo normą (tai sprendžia paplūdimius ir jų maudyklas eksploatuojančios organizacijos kartu su visuomenės sveikatos priežiūros tarnybomis).

1.4. Jeigu vanduo užterštas pesticidais, sunkiaisiais metalais (arsenas, kadmis, chromas, švinas, gyvsidabris), cianidais bei naftos produktais, būtina nustatyti šių medžiagų koncentracijas pagal norminių dokumentų reikalavimus.

1.5. Esant vandens eutrofikacijai, būtina nustatyti bendrojo azoto bei amonio azoto koncentracijas vandenyje [C.7].

1.6. Jeigu paplūdimys atitinka šios normos reikalavimus, o maudyklų mikrobiologinės vandens kokybės analičių vertės atitinka 1 lentelės reikalavimus (per visą maudimosi sezoną), tai toks paplūdimys gali pretenduoti į "Mėlynosios vėliavos" statusą.

## 1.7. MAUDYKLŲ VANDENS TYRIMO METODAI

1.7.1. Maudyklų vandens kokybės tyrimų organizavimas, bandinių ėmimas, atlikimo priemonės bei metodai turi atitikti Lietuvos Respublikos norminių dokumentų reikalavimus.

1.7.2. Bandiniai imami prieš dvi savaites iki maudimosi sezono pradžios ne mažiau kaip dviejose vietose ir reguliariai imami kas dvi savaites iki jo pabaigos.

1.7.3. Paplūdimį eksploatuojanti organizacija turi užtikrinti, kad maudyklų vandens kokybė būtų periodiškai tikrinama ir vandens kokybės analičių vertės atitiktų 1 lentelės reikalavimus.

1.7.4. Jeigu maudyklų vandens kokybės analičių vertės neatitinka 1 lentelės reikalavimų, tai per dvi dienas imami nauji vandens bandiniai tyrimams. Jei ir pakartotinai vandens bandinių tyrimai neatitinka 1 lentelės reikalavimų, paplūdimius eksploatuojančios organizacijos kartu su visuomenės sveikatos priežiūros tarnybomis sprendžia dėl laikino (kol bus išaiškinti ir pašalinti teršimo šaltiniai) ar visiško paplūdimio maudyklos uždarymo.

1.7.5. Jeigu paplūdimių maudyklų paskutiniųjų dviejų maudimosi sezonų vandens kokybės tyrimų rezultatai atitinka šios higienos normos reikalavimus, tai tiriančios vandens kokybę institucijos,

suderinusios su visuomenės sveikatos priežiūros tarnybomis, vandens bandinių ėmimo dažnį gali sumažinti du kartus (vieną kartą per mėnesį).

1.7.6. Bandiniai imami tose paplūdimio maudyklų vietose, kuriose gylis apie 1 m, ne mažiau kaip 0,3 m žemiau vandens paviršiaus ir kur yra didžiausias besimaudančiųjų dienos vidurkis.

1.7.7. Mikrobiologinės maudyklų vandens kokybės analičių vertės, nurodytos 1 lentelėje, nustatomos pagal galiojančius Lietuvos standartus Jeigu laboratorijose naudojami kitokie vandens kokybės tyrimo metodai, privalu užtikrinti, kad gauti rezultatai, atlikus vandens kokybės kontrolę, būtų ekvivalentiški 1 lentelės analičių vertėms.

1.7.8. Maudyklų vandens fizinės savybės ir cheminiai rodikliai, nurodyti 1 lentelėje, nustatomi remiantis nuorodose pateiktais metodais

1.7.9. Maudyklų vandens skaidrumas nustatomas remiantis LST ISO 7027 2 dalies 2.2 punkto metodu.

1.7.10. Deguonies sotis, išreikštas procentais, apskaičiuojamas pagal formulę:

čia:

$y$  - deguonies sotis, %;

$C_1$  -nustatyta ištirpusio vandenyje deguonies koncentracija, mg/l;

$C_2$  -didžiausia galima deguonies koncentracija vandenyje, mg/l, esant tam tikrai temperatūrai. Ji nurodyta lentelėje

1.7.11. Matavimo prietaisai, naudojami maudyklų vandens kokybės analičių vertėms nustatyti, turi būti metrologiškai atestuoti ir įteisinti Lietuvos Respublikoje nustatyta tvarka.

2. Pramoninės nuotekos negali patekti į paplūdimio zoną be pirminio valymo.

3. turi būti sudarytas vietinis ir /arba regioninis pagalbos planas teršalams likviduoti.

1. Dumbliai ar kitos vegetacijos formos negali kauptis paplūdimiuose, išskyrus zonas, numatytas šiam tikslui, ir tik tuo atveju, jei tai nekelia grėsmės supančiai aplinkai.

2. Miesto nuotekos turi būti tvarkomos pagal reikalavimus, pateiktus ES miestų nuotekų direktyvoje.

## **5.2. Aplinkosauginis švietimas**

3. Turi būti numatytos priemonės greitam visuomenės informavimui staigaus paplūdimio zonos užteršimo atveju.
4. Turi būti paskelbta informacija apie gamtines jautrias zonas pakrantės teritorijoje, bei apie fauną ir florą, ši informacija turi būti įtraukta į turistinių kelionių aprašymo bukletus.
5. Paplūdimį prižiūrinčių asmenų išsipareigojimai.
6. Vietinė savivalda ir paplūdimį prižiūrintys asmenys privalo įrodyti, kad mažiausiai 5 aplinkosauginio švietimo veiklos formos yra siūlomos.
7. Nuostatai, pagal kuriuos tvarkomi paplūdimiai turi būti prieinami visuomenei.
8. Vietinė savivalda turi įsteigti aplinkosauginį centrą ar panašią veikiančią įstaigą, kuri nuolat vykdytų aplinkosauginį švietimą ir galėtų būti pavadinta Mėlynosios vėliavos centru, kuriame įmanoma gauti reikalingą informaciją apie Mėlynosios vėliavos vykdomą programą.

### **5.3. Aplinkosauginis valdymas**

9. Vietinė savivalda privalo turėti pakrantės zonos naudojimo ir vystymo planą.
10. Turi būti numatyta pakankamas kiekis šiukšliadėžių, kurios turi būti tinkamai įrengtos ir prižiūrimos.
11. Turi būti numatytas kasdieninis paplūdimių tvarkymas sezono metu, jei tai yra būtina.
12. Turi būti numatyta, ko neturi būti paplūdimiuose.
13. Turi būti numatytas saugus priėjimas į paplūdimio zoną.
14. Tam, kad išvengti konfliktinių situacijų, paplūdimiai turi būti tinkamai paženklinėti.
15. Privaloma numatyti sanitariniu požiūriu saugius tualetus.
16. Sezono metu paplūdimiai turi būti prižiūrimi gelbėtojų, kurie būtų įgiję tinkamą pasiruošimą, arba numatytos gelbėjimo priemonės su aiškiais naudojimosi instrukcijomis.
17. Pirmoji pagalba turi būti lengvai pasiekama, o jos vieta – tinkamai pažymėta ir lengvai atpažįstama
18. Paplūdimyje turi būti griežtai kontroliuojamas šunų, arklių ir kitų naminių gyvūnų vedžiojimas.
19. Geriamo vandens šaltiniai turi būti tinkamai apsaugoti.
20. Telefonai, esantys paplūdimyje turi būti lengvai prieinami.
21. Mažiausiai viename paplūdimyje turi būti numatytas priėjimas žmonėms su negalia, nebent tai būtų neįmanoma dėl reljefo sąlygų.
22. Visi pastatai, esantys pajūrio zonoje, turi būti tinkamai tvarkomi.



23. Paplūdimyje turi būti numatyta galimybė rūšiuoti atliekas

24. Vietinė savivalda turi skatinti ekologiškai švarių transporto priemonių naudojimą.

## **6. „ŽALIOJO RAKTO“ PROGRAMOS TAIKYMAS LIETUVOJE „ŽALIOJO RAKTO“ EKOLOGINIO ŽENKLAS SUTEIKTAS ŠIEMS VIEŠBUČIAMS:**

2004 m. lapkričio mėnesio Nr. 20 (224) Lietuvos žaliųjų judėjimo laikraštis „Žalioji Lietuva“ pranešė, kad „šių metų lapkričio mėn.16-17 dienomis viešbučiams „Baltpark“ (Klaipėda) ir „Reval Hotel Lietuva“ (Vilnius) oficialiai buvo įteikti Aplinkosauginio švietimo fondo (Foundation for Environmental Education – FEE) „Žaliojo Rakto“ programos diplomai anglų ir lietuvių kalbomis“. „Žaliojo Rakto“ eko – ženklas yra suteikiamas viešbučiams, nakvynės namams, atostogų ir konferencijų centrams, kempingams poilsio centrams. „Žaliojo Rakto“ programą 1994 m. inicijavo ir ėmėsi įgyvendinti Danijos viešbučių ir restoranų asociacija „Horesta“. 2002 m. „Žaliojo Rakto“ eko – ženklo suteikimo programą pradėjo koordinuoti Fondas Aplinkosauginiam švietimui - FEE. „Žaliojo rakto „ eko – ženklo sertifikatas yra suteikiamas tik vieniems metams. Po to, vel turi pratęsiamas jo galiojimo laikas. Be minėtų dviejų viešbučių „Žaliojo Rakto“ eko – ženklas yra suteiktas ir „Baltpark“ viešbučiui Vilniuje.

### **VIEŠBUČIŲ, KURIEMS SUTEIKTAS „ŽALIOJO RAKTO“ EKOLOGINĮ ŽENKLAS SĄRAŠAS, 2004 METAI**

„Baltpark Vilnius viešbučiui“ ( <a href="#">Baltpark Vilnius Hotel</a> )	<b>+370 (5) 2388-000</b>
„Baltpark Klaipėda viešbučiui“ ( <a href="#">Baltpark Klaipėda Hotel</a> )	<b>+370 (46) 380 803</b>
„Reval viešbutis Lietuva“ ( <a href="#">Reval Hotel Lietuva</a> )	<b>+ 370 (5)521 02 570, Konstitucijos pr.20, Vilnius</b>

Viešbučių tinklas Lietuvoje siekia gerinti darnios plėtros principus aplinkosaugos srityje. 2004 m. spalio 19 d. Lietuvos Žaliojo rakto programos priežiūros tarybos posėdis, kuriame buvo apsvaistytos viešbučių „Reval Hotel Lietuva“ ir „Baltpark Vilniaus“ ir „Baltpark Klaipėdos“ paraiškos suteikti jiems „Žaliojo Rakto“ ekologinius ženklus. Buvo pateiktos atitinkamos aplinkosaugos darnios plėtros programos ir jų įvykdymo įrodymai.